

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК [37:33:93/94]:655

Економіко-освітня спадщина львів'янина економіста Людвіга фон Мізеса та його внесок в економічну науку Західної України

Голубка М.М.викладач вищої категорії
Львівського кооперативного коледжу економіки і права

У статті проаналізовано економічну думку Людвіга фон Мізеса щодо різних економічних сфер, зокрема, питання вільного ринку, державного втручання, підприємництва, капіталізму, економічної прaxeології, бюрократії та її негативного впливу на вільний ринок. Людвіга фон Мізеса в історії економічних учень розглядають як науковця та автора праць, які вдосконалюють базові економічні парадигми, що демонструють захист вільної ринкової економіки та зображають критику інтервенціонізму. Учений-економіст відомий своїм внеском у продовження розробки економічної прaxeології. Людвіг фон Мізес досліджував проблематику теорії неспроможності соціалізму, економічних циклів та розвитку й важливості становлення економічного підприємництва. Значний внесок Л. фон Мізес зробив у розвиток сучасної економічної науки, а отже, здобуття освітянами розуміння сутності та важливості нових парадигм, започаткованих термінів і підходів.

Ключові слова: Людвіг фон Мізес, праця «Людська діяльність: трактат економічної теорії», економічна прaxeологія, неолібералізм, бюрократія, капіталізм лібералізм, критика інтервенціонізму.

Голубка М.М. ЭКОНОМИКО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ НАСЛЕДСТВО ЛЬВОВЯНИНА ЭКОНОМИСТА ЛЮДВИГА ФОН МИЗЕСА И ЕГО ВКЛАД В ЭКОНОМИЧЕСКУЮ НАУКУ ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ

В статье проанализировано экономическое мнение Людвиг фон Мизеса по различным экономическим сферам, в частности, вопросы свободного рынка, государственного вмешательства, предпринимательства, капитализма, экономической прaxeологии, бюрократии и ее негативного влияния на свободный рынок. Людвиг фон Мизеса в истории экономических учений рассматривают как ученого и автора работ, которые совершенствуют базовые экономические парадигмы, демонстрирующие защиту свободной рыночной экономики и изображают критику интервенционизма. Ученый-экономист известен своим вкладом в продолжение разработки экономической прaxeологии. Людвиг фон Мизес исследовал проблематику теории несостоятельности социализма, экономических циклов, развития и важности становления экономического предпринимательства. Значительный вклад Людвиг фон Мизес сделал в развитие современной экономической науки, следовательно, обретение педагогами понимания сущности и важности новых парадигм, основанных терминов и подходов.

Ключевые слова: Людвиг фон Мизес, труд «Человеческая деятельность: трактат по экономической теории», экономическая прaxeологія, неолібералізм, бюрократія, капіталізм лібералізм, критика інтервенціонізму.

Holubka M.M. ECONOMIC AND EDUCATION HERITAGE OF THE ECONOMIST AND LVIV RESIDENT LUDWIG VON MISES AND HIS CONTRIBUTION TO ECONOMIC SCIENCE OF WESTERN UKRAINE

In article analyzes the economic opinion of Ludwig von Mises concerning various economic spheres, in particular, the question of the free market, state intervention, entrepreneurship, capitalism, economic praxeology, the bureaucracy, and its negative influence on the free market. Ludwig von Mises in the history of economic thought is considered as a scholar and author of works which improve the basic economic paradigm, demonstrating the protection of the free market economy and depict a critique of interventionism. The economist, known for his contribution to the continued development of economic praxeology. Ludwig von Mises explored the issues of the theory of the failure of socialism, economic cycles and development and the importance of formation of economic enterprise. The significant contribution of Ludwig von Mises made to the development of modern economic science, and therefore, the finding of the teachers understanding of the nature and importance of new paradigms based terms and approaches.

Keywords: Ludwig von Mises, economic, educational and scientific achievements of recommendation, work "Human activities: a treatise on the economic theory", economic praxeology, neo-liberalism, bureaucracy, capitalism, liberalism, criticism of interventionism, economic science.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Досліджено внесок Людвіга фон Мізеса в розвиток економічно-освітньої спадщини Західної України. Проаналізовано передові ідеї вченого та його економічну думку щодо розвитку економічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій роботі здійснено спробу схарактеризувати економічну думку Людвіга фон Мізеса щодо різних економічних сфер, зокрема, розглянуто основні акценти щодо вільного ринку, державного втручання, підприємництва, капіталізму, економічної праксеології, бюрократії та її негативного впливу на вільний ринок. Але, на жаль, дуже мало робіт, присвячених діяльності Людвіга фон Мізеса.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розкрито важливість діяльності Людвіга фон Мізеса та його вплив на подальший успішний розвиток економічної освіти на західноукраїнських землях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завдання цієї статті полягає в дослідженні діяльності Людвіга фон Мізеса та визначенні його впливу ідей на розвиток економічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. *«Подобається це комусь чи ні, проте головні проблеми сучасної політики дійсно є суто економічними і не можуть бути зрозумілими без знання економічної теорії. Тільки людина, яка орієнтується в питаннях економічної теорії, здатна сформуувати незалежну думку з проблем, що розглядаються»*, – сказав львів'янин за походженням Людвіг фон Мізес, виходець із заможної єврейської родини (1881–1973 рр.), відомий австрійський економіст (найвидатніший представник Австрійської школи економіки), представник течії неолібералізму, розробник власної методології економіки, яка відома під назвою «праксеологія» (засновником праксеології вважається Є. Слуцький).

Людвіг фон Мізес зробив значний внесок у розвиток уже сучасної економічної науки, а отже, здобуття освітянами розуміння сутності та важливості нових парадигм, започаткованих термінів та підходів. Людвіг фон Мізес був доктором економічних наук Віденського університету та мав практичний досвід діяльності на посаді економічного, а згодом головного економічного радника торговельної палати у Австрії (1904–1934 рр.). Він також займався викладацькою діяльністю не лише в США (був одним із найстаріших професорів

в Америці), а й на теренах Європи, у Відні та Женеві.

Інноваційні ідеї Людвіга фон Мізеса не завжди підтримувалися в наукових колах. Але, незважаючи на це, науковець, продовжуючи розроблення та вже на той час надбання австрійської школи 20-х рр. XX ст., зосереджував увагу на реалізації ідей про економічний суб'єкт як першооснову діяльності, активно критикував колективізм, ідеї тоталітаризму та соціалізму, при цьому розкриваючи проблематику економічної теорії, в тому числі питань про економічну циклічність, гроші та кредит, методологічні засади історії економічних учень тощо [4, с. 14].

Людвіга фон Мізеса в історії економічних учень визначають як науковця та автора праць, які вдосконалюють базові економічні парадигми, що демонструють захист вільної ринкової економіки та зображають критику інтервенціонізму. Учений-економіст відомий своїм внеском у продовження розробки економічної праксеології. Людвіг фон Мізес досліджує проблематику теорії неспроможності соціалізму, економічних циклів, розвитку та важливості становлення економічного підприємництва тощо.

Зважаючи на надбання науковця Людвіга фон Мізеса, його економічні думки щодо різних економічних процесів та явищ, становлення та розвитку економіки, зазначимо таке:

1. Людвіг фон Мізес вважається, після Є. Слуцького, розробником власної методології економіки, яка відома під назвою «праксеологія». Мова йде про дослідження та розвиток економічної теорії як складової частини загальної праксеології (тієї галузі досліджень, яка вивчає ефективність людської діяльності та її роль в економічних процесах). Чи не найвагомішою працею Людвіга фон Мізеса є наукове дослідження на тему «Людська діяльність: трактат економічної теорії» («Human Action: A Treatise of Economics»), яка була надрукована видавництвом Єльського університету в 1949 р., але декілька раз перевидавалася (1963 р., двічі в 1966 р.). Вагоме місце у цій системі економічної праксеології займає, вже в сучасному розумінні, вчення про індивідуальну економічну свободу.

Зважаючи на економіку з позиції людини та її діяльності (економічної праксеології), Л. фон Мізес доводить важливість використання базових елементів дослідження ринку (індивідуальний підбір мети та засобів діяльності, наявність суб'єктивної оцінки матеріальних благ та визначення їх ефективності), без присутності

яких раціональна оцінка, як і здійснення будь-якого економічного розрахунку, втрачають свій економічний зміст та можливість оптимально регулювати економічну діяльність суб'єктів господарювання, що, логічно допускає вчений [5], унеможлиблює прийняття раціональних економічних рішень, роблячи людину залежною (вважається, що саме на такі погляди вченого вплинули вчення ще одного львів'янина, відомого як засновник австрійської школи економіки класичного лібералізму К. Менґери, а також економічні філософські праці Ф. Брентано [1]).

У цій самій праці вчений засуджував державне втручання в економіку, зокрема, окреслюючи негативний вплив обмежувальних заходів імміграційної політики урядів США, Австралії та інших держав щодо зовнішньої трудової міграції, яка привела до вищої зарплати у США та більш низьких ставок оплати праці у Європі, тоді як вільна економіка привела б до відсутності такого розриву та можливість подальшого розвитку як Європи, так і США [5].

Також у цій праці, Л. фон Мізес оперує такими економічними поняттями, як «капіталізм», «споживач», «каталактична конкуренція», «ринкова система», «закон економічної демократії ринку» (останній термін вжито також у праці «Антикапиталистическая ментальность» [2]).

2. Вчений-економіст був явним противником математичної економіки як науки (так званої математизації економіки), теорії загальної рівноваги та економетрики. Необхідно наголосити на двох важливих моментах: 1) в зображеному ним принципі «методологічного дуалізму» підкреслено «індивідуальність» соціальних наук і водночас їх відмінність від природничих; 2) учений-економіст вважав, що ще однією обставиною, яка ускладнює використання математичних методів економіці, є «ефект спостерігача» [6].

3. У своїй праці «Бюрократія» [7] Людвіг фон Мізес наголошував на існуванні відмінностей між ринковою та бюрократичною взаємодією. Розумів та характеризував бюрократію, фактично як штучне утворення, як результат втручання держави в процеси економічного вільного ринку, таким чином обмежуючи та деформуючи ринок. Тим самим засуджував будь-які державно-бюрократичні засоби впливу на вільний ринок: «Бюрократичне господарювання є методом ведення управлінських справ, які не мають ціни на ринку. Зважте, що ми не говоримо,

що успішне виконання публічних справ не має жодної вартості, але що їх вартість не можна побачити через ринкові трансакції, і що вона не може бути виражена в грошовому еквіваленті» [7].

В економічному дослідженні бюрократії Людвіг фон Мізеса головною вважаємо таку тезу: «Бюрократія – це лише наслідок і симптом явищ та змін, що мають значно глибші корені <...> Звинувачувати слід не бюрократію, а політичну систему <...> Капіталізм означає свободу підприємництва, суверенітет споживачів в економічних питаннях. Соціалізм означає повний державний контроль над усіма сферами приватного життя і необмежене панування держави як центрального органу управління виробництвом <...> Всупереч широко розповсюдженій помилці не існує проміжного шляху, третя система неможлива як форма довготермінової організації суспільства» [1, с. 75–76]. Відзначимо на важливості обраної тези, оскільки Людвіг фон Мізес потім розробив теорію бізнес-циклів ведення підприємницької діяльності.

4. Наукові догми Людвіга фон Мізеса щодо положень лібералізму, капіталізму (рівнозначному, на думку науковця, такій системі суспільно-економічних відносин, яка побудована на принципі приватної власності як найвищої цінності) та економіки в цілому.

Лібералізм Людвіга фон Мізес зображає як певну систему поглядів, яка впливає на поведінку людей та має на меті підвищення матеріального добробуту осіб, яке з цієї лише позиції (як реалізація бажання індивіда) може забезпечити людям щастя.

Учений-економіст вважав, що на засоби виробництва існує лише вибір між суспільною власністю та приватною власністю, а решту проміжних форм соціальної організації – даремними та саморуйнівними. Проте вчений, з одного боку, однозначно вважає непрацездатність соціалізму, а з іншого – визнає беззаперечним той факт, що капіталізм є єдиною можливою системою соціальної організації, заснованою на розподілі праці. Людвіг фон Мізес, вважаючи своїм базовим принципом раціональність як постулат вченого як регулятор ринкової економіки, з одного боку, а з іншого – спостерігаючи стабільне незадоволення капіталізмом як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються, причому економіка цих країн базується саме на реалізації ринкових принципів ведення господарства. Таке незадоволення вчений пояснював через незадоволеність честолюбства особистості,

яка, знає, що немає можливості за умов ринкової економіки задовольнити свої бажання, звинувачує будь-кого, лише не себе. Незважаючи на інші переконання Людвіга фон Мізеса, це твердження не набіло значного поширення [1, с. 198; 3].

При цьому ґрунтовні теоретичні надбання у сфері економіки засвідчують такі праці: «Економічна криза та її причини» (йдеться про умови ведення бізнесу, розглядаються безробіття, цінова підтримка та важливість зниження цін, податкова політика тощо), «Економічні обчислення в соціалістичному господарстві», «Економічний та соціологічний аналіз».

Висновки з цього дослідження. Таким чином, важливими є економічно-освітні та науково-рекомендаційні здобутки, які спостерігаємо у спадщині львів'янина економіста

Людвіга фон Мізеса. Зважаючи на нинішню економічну кризу в Україні (яку спостерігаємо та відчуваємо у цей час) та Європі, наявність постійних дефіцитів бюджетів держав та фінансова слабкість урядів провідних країн світу щодо можливості задовольнити приватні та суспільні інтереси, потребують пошуку нових альтернатив та необхідності переосмислення, оновлення та подальшого розвитку вже розроблених освітньо-економічних положень, як і в цілому наукової спадщини Людвіга фон Мізеса.

Перспективи подальшого дослідження даної теми. Подальшого ґрунтового дослідження потребують праці Людвіга фон Мізеса та визначення його місця в економічній сфері, яке дасть змогу вдосконалити економічні процеси та розвинути економічну освіту в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Економіка та бюрократія у відкритому суспільстві: до 130-ї річниці з дня народження Людвіга фон Мізеса : [збірник наукових праць] / за ред. М. Буника, І. Кіянки. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – 232 с.
2. Фон Мизес Л. Антикапиталистическая ментальность / Л. фон Мизес. – пер. с англ. Б. Пинскер. – Нью-Йорк : Телекс, 1992. – С. 7–15.
3. Фон Мизес Л. Либерализм в классической традиции / Л. Фон Мизес ; пер. с англ. – М. : Экономика, 2001. – 239 с.
4. Нестеренко О. Австрійська суб'єктивно-психологічна школа та формування австрійської традиції економічного аналізу / О. Нестеренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2012. – Вип. 132. – С. 13–15.
5. Von Mises L. Human Action: A treatise on Economics / L. von Mises. – Chicago, 1966. – 85 p.
6. Von Mises L. Theory and History: An Interpretation of Social and Economic Evolution / L. von Mises. New Haven : Yale University Press, 1957. – 384 p.
7. Von Mises L. Die Bürokratie / L. von Mises. – Sankt Augustin : Academia Verlag, 2004. – 128 p.